

УДК 811.581

ЧЕКТЕЛГЕН УБАКЫТ ШАРТЫНДА КЫТАЙ ТИЛИН ОКУТУУНУН УСУЛДУГУ ЖАНА ӨЗГӨЧӨЛҮКТӨРҮ

Аннотация: Бул макалада чектелген убакыт шартында кытай тилин окутууда инновациялык технологиялар мезгилинде жаңы заманбап ыкмаларды колдонуу зарылчылыгы жөнүндөгү маселе каралат.

Аннотация: В данной статье рассматривается вопрос о применении современных методов обучения китайскому языку в условиях ограниченного времени в эпоху инновационных технологий.

Annotation: This article discusses the use of modern methods of teaching Chinese language in a limited time in the epoch innovative technologies.

Негизги сөздөр: Тил өздөштүрүү, окутуу усулдугу, ыкма, кытай тили, иероглификалык кат, маалымат технологиялар.

Ключевые слова: Обучение языку, методика обучения, метод, китайский язык, иероглифическое письмо, информационные технологии.

Keywords: Language learning, teaching methodology, method, Chinese language, writing of character, information technology.

Бугунку кундө мамлекетте коомдук турмушунун бат өзгөрүлүшү жарандардын бир же бир нече тилди практикалык жактан билуусүнө муктаж кылып жатат.

Эл аралык маанидеги тилдерди билуу инсанга коомдо кептеген артыкчылыктарга ээ болууга мумкунчулук берет. Азыркы убакта дүйнөлөшүү болуп жаткан мезгилде бир же бир нече чет тилин билуу бул жалаң гана билимдуулуктун көрсөткүчү эмес, кунумдук зарылдык да болуп калды. Кесипкөйлүк, коомдук же жеке өздүк себептерге жараша коом менен бирге өөрчүйм деген ар бир адамга аз дегенде бир чет тилин билуу зарылдык болуп калды.

Кыргызстан эгемендуу, өз алдынча мамлекет болуп жарыялангандан баштап, биздин мамлекет көптөгөн чет элдик мамлекеттер менен тыгыз байланыштарды тузө баштады.

Биздин өлкөбүздө актуалдуу болгон европалык тилдерден тышкары, чыгыш тилдерин өздөштүрүүгө кызыкчылык көбөйө баштады. Алардын ичинен кытай тилине болгон кызыкчылык азыркы убакта биринчи орунда болуп келе жатат.

Кытай тилинде сүйлөгөндөрдүн саны дүйнөдө биринчи орунду ээлейт. Бул тилде 1,3 миллиарддан көп адам сүйлөйт. Албетте, бул сандын көптүгүн кытайлыктар ээлейт, бирок жылдан жылга кытай тилин экинчи тил катары өздөштүрүп жаткан элдин саны да көбөйүп баратат. Мындай жагдайдын себептеринин бири болуп кытай мамлекети эл аралык алкакта алдыңкы мамлекеттердин бири болуп баратканы саналат.

Ушундай шарттарда кытай тилин өздөштүрүү жана кытай тилин окутууда колдонуучу усулдар маселеси актуалдуу болуп саналат. Бугунку кундө кытай тили боюнча көптөгөн китептерди көздөшсө болот, бирок азыркы кунгө чейин кытай тилин экинчи чет тил катары окутуу усулдугун изилдөө маселеси көйгөйлүү маселелердин бири болуп турат.[1]

Кытай тил окутуучуда чоң жоопкерчилик жатат, анткени кытай тилин негизги тил катары өздөштүргөн студентке белек өзүнчө бир нече аспекти: иероглиф каты, грамматика, аудио-сабактар, фонетика ж.б. берилет. Кытай тилин экинчи тил катары окуган студент бир убакта айтылган бир нече аспектиди өздөштүрүш керек. Тагыраак айтканда, тилдердин бардык аспектиери комплекстуу түрдө өздөштүрүлөт. Мындай көлөмдүү маалыматты өздөштүрүү ар бирдин колунан келбейт.[2]

Кытай тилин экинчи чет тил катары окутууда негизги максаты болуп тил билиминин жана ыгынын негизин калыптандыруу болуп саналат. Тагыраак айтсак, буларга токтолсок болот:

- 1) тилдин фонетикалык өзгөчөлүктөрүн өздөштүрүү жана нормативдик так сүйлөөнү өздөштүрүп билуу;
- 2) иероглификалык каттын негиздерин менен таанышуу;
- 3) грамматикалык базаны калыптандыруу;
- 4) сөздүктөрдүн турлорун менен колдонуу ыгына көндүрүп үйрөтүү;
- 5) тилин үйрөнүп жаткан өлкөнүн азыркы абалы жана салттары жөнүндө билимин калыптандыруу, маданияттын жетишкендиктери менен тааныштыруу.

Убакыт чектелуу, ченемдуу болгон шартта кытай тилин үйрөтүүдө сөздөрдү туура, так айтуунун устундө иштөө кытай тилине окутуу процессинин эң маанилүү бөлүгү болот. Башкы максат болуп кытай тилинин фонетикалык системасы жөнүндө негизги билимдерди калыптандыруу, сүйлөөдөгү каталарды жоюу болуп саналат.

Окуучу кунумдук типтуу жагдайда (учурашуу, таанышуу, аэропорт, вокзал, унаа каражаттардын ичинде) кытай тилинин окулу менен өз ара пикир алышуу процессинде айтылган кептин көбүн тушунуш керек; уккан кепти кайра суроолор аркылуу тушунуш керек.[3]

Кытай тил өздөштүрүп жаткан окуучуларга баштапкы этапта эң кыйын болгондордун бири текстти укканда тушунуу жана которуу кыйынчылыгы болуп саналат. Укма жөндөмдүүлүк бул татаал рецептивдуу ойлоо жөндөмдүүлүк-мнемоникалык иш-аракет. Ал иш-аракет кабыл алуу, тушунуу жана оозеки кабарда камтылган маалыматты активдуу кайра иштетүү менен байланыштуу. Кытай сөзүндөгү тыбыштары негизи эле угуу органдарына абдан оор кабыл алынат, мындан тышкары да тондорду туура угуу зарыл. Кытай тил тоналдык тилдерге кирет. Ар бир кытай сөзү төрт тондун бирөөсүнө ээ, ал тон "этимологиялык тон" деп аталат. Тон - бул, жөнөкөй сөз менен айтканда, ундун мелодиялык сүрөтү, ал ундун дабышынын өзгөрүлүшү менен мүнөздөлөт. Бөлөк тон менен айтылган бир эле сөз такыр башка маани берип калат. Ошондуктан баштапкы этапта ушул тондорду өздөштүрүп, тондорду дайыма эске тутуу бул окуу процессинде эң маанилүү баскыч болуп эсептелинет. Ушул баскычта окутуучу окуучуларга тондорду үйрөтүүдө басым кылып, көрсөтмө-уктурма каражаттарды көбүрөөк колдонуш керек экендиги шексиз.

Баштапкы этапта студент фонетикалык жазманы өздөштүрүп, андан кийин иероглификалык кат менен таанышууга тийиш.

Кытай тилинин иероглификалык каты бир нече өзгөчөлүктөргө ээ болгондуктан, кытай тилин өздөштүрүүдө эң татаал аспектилердин бири болуп саналат. Бул себептен окутуучунун алдында иероглификалык катка үйрөтүүдө оңой, жеңил, натыйжалуу ыкманы табуу максат болуп турат.

Баштапкы этапта окуучуларга кытай иероглифтердин элементардык сызыктар жөнүндө тушунук бериш керек. Адан кийин негизги белги бирдиги болгон - **графема** жөнүндө тушунук бериш керек. Графема жөнүндө тушунук берип жатканда анын сызыкчадан айырмаланып мааниси бар жана жалпы иероглифтин курамында бир кандай маанини кошкондугун тушундуруш керек. Ушул этап окуучуларга эң маанилүү жана татаал экендигин билип, окутуучу ушул баскычта окутуу ыкмаларына соц маани бериш керек. Окуучулардын эске тутуунун ар кандай турлору болот, иероглипти үйрөтүүнүн баштапкы этабында эске тутуунун образдык механизмдерине (көруу жана угуу) көңүл бөлүш керек. Бул этапта иероглификалык материалды жакшы өздөштүрүүдө эффективдуу принциптердин бири болуп иероглифтин семантизация принцибин айтсак болот, башкачча айтканда, иероглифтин пайда болуу процесси жөнөкөй сүрөттөн баштап азыркы формасына чейинки процессин көрсөтүп тушундуруу чоң жардам берет.[4] Бул учун азыркы маалымат технологиялар өркүндөп турган учурда бир топ булактарды айта кетсе болот. Мисалы, белгилүү **Youtube** видеопорталында графемалардын жана иероглифтердин пайда болушу жөнүндө ар кандай кызыктуу видеороликтер жуктөлгөн. Окутуучу ушул материалдарды сабак учурунда колдонуп көрсөтсө, студенттердин иероглиф үйрөнүүгө кызыгуусу да көбөйөт. Кытай адистери да өз тарабынан сапаттуу мультимедиялык материалдарды иштеп чыгарып жатышат.[5]

Окутуучу мындан тышкары жөнөкөй иероглификалык карточкаларды колдонсо болот. Ушундай материалдардын жардамы менен интерактивдуу ыкмаларды окутуу процессинде

колдонуу окучуунун материалды өздөштүрүү процессине чоң жардам берип, жеңилдиктерди алып келет.

Убактысы чектелген шартта кытай тилин окутуу өздүк ишке чоң көңүл бөлүш керек, ошондуктан грамматика негиздери жөнүндө билим берууден тышкары, негизги маселелердин бири болуп студенттер тарабынан жасалган типикалык каталарды аларга тушундуруу болот. Менин жеке сунушум боюнча, каталардын устундө иштөө процессин электрондук почта аркылуу жүргүзсө ыңгайлуу болот.

Кытай тилин окуп жаткан студентке лексикалык жана грамматикалык материалдан тышкары кытай элинин маданияты, адабияты, тарыхы жана салттары жөнүндө негизги билимдерди өздөштүрүү керек.

Студенттерге Кытай мамлекетинин тарыхы, адабияты туралуу өзүнчө лекциялар окутулбаган шартта кытай тил сабагы өтүлүп жатканда текстте кытай тарыхы же адабияты, салты менен байланыштуу маалымат көздөшсө окутуучу ар дайым ошол жөнүндө кошумча тушундурмө берип туруш керек.

Мисалы, Кытай борбор шаары Пекин жөнүндө текстте, албетте, Пекиндеги жайгашкан тарыхый архитектуралык курулуштар жөнүндө сөз болот. Кытай императорлору жашаган дүйнөгө белгилүү Гугун хансарайы жөнүндө окутуучусу кошумча маалымат беруугө зарыл. Ушул эле тема боюнча студенттерге кошумча тапшырма катары PPT форматында слайддарды даярдоону берсе болот.

Заманбап тил үйрөтүү процессинин азыркы убактагы өрчүшү окутуучунун алдында жаңы талаптарды коюп жатат. Окутуучу окутуунун жаңычыл технологияларды мыкты колдонуп, ошондой эле алардын закон ченемдуулугун, алардын башатын жана өркүндөө келечегин тушунуш керек. Окутуучу окуу процессинин модельдөөдө жаңы ыкмаларды билип колдонууга абзел.

КОЛДОНУЛГАН АДАБИЯТТАР:

1. Актуальные вопросы методики преподавания китайского языка : сб. метод. мат-лов - Владивосток : Изд-во Дальневост. ун-та, 2010. - 36 с.
2. Демина Н. А. Методика преподавания практического китайского языка. - 2-е изд. - М. : Вост. лит., 2006. - 88 с.
3. Кочергин И. В. Очерки методики обучения китайскому языку. - М. : ИД Муравей, 2000.- 160 с.
4. Королевич Н. В., Ковалёва Ю. Ю. К вопросу об обучении знаниям и навыкам китайского иероглифического письма на начальном этапе //Коммуникативные аспекты языка и культуры : сб. ст. VI Междунар. науч.-практ. конф. Ч. 1. - Томск : Изд-во ТПУ, 2007. - С. 130-136.
5. Масловец О. А. Методика обучения китайскому языку в средней школе : учеб. пособие. - М. : Восточная книга, 2012. - 184 с.
6. Фролова Л. В. Роль и место аудиовизуальных средств в обучении различным аспектам китайского языка // Междисциплинарные исследования в науке и образовании : электронный науч. журнал. № 1К. - URL: <http://mino.esrae.ru/158-1128/> (дата обращения: 14.05.2012).